

Tipizirani načrti za manjše stanovanjske hiše

Konec l. 1952 se je Ekonomski inštitut LR Srbije lotil izdelave tipiziranih načrtov za pritlične in enonadstropne stanovanjske hiše. Smoter te akcije je bil omogočiti delavcem, uslužbencem in drugim zainteresiranim osebam, da bi gradili po smotrni in cenenih načrtih. Z javnim natečajem, pri katerem so sodelovali naši znani arhitekti, je dobil približno 335 idejnih rešitev za razne tipe hiš. Najuspešnejše izmed njih (skupno 60) so izdelali v glavne načrte, ki jih je potem odobrila komisija za revizijo načrtov LR Srbije. Akcija za izdelavo tipiziranih projektov je bila v praksi uspešna. Doslej je prodal nad 6.000 raznih tipiziranih načrtov. Medtem ko zasebniki in projektivni biroji zahtevajo za načrt manjše enodružinske hiše 50 do 80 tisoč din, se lahko dobi tak načrt na inštitutu za 10.500 din.

Zaradi popularnosti akcije, povpraševanja po načrtih za večje hiše in glede na potrebo, da se izdelajo še bolj racionalni načrti kakor tudi tipizirani načrti za manjše hiše z več stanovanji je Ekonomski inštitut pred dvema letoma poveril posebni strokovni komisiji izdelavo nove serije tipiziranih načrtov za enodružinske in nadstropne hiše z dvema, štirimi, petimi in šestimi stanovanji. V tej komisiji se je aktivno udeleževalo dela 15 znanih arhitektov in nekaj sodelavcev inštituta, ki so od začetka akcije sodelovali pri izdelavi programa in proučevanju vsakega načrta. Zato lahko trdimo, da so izdelani projekti rezultat dela ne samo projektantov in njihovih sodelavcev, temveč tudi te skupine strokovnjakov. Tako so razširili zbirko načrtov; nova serija vsebuje 38 načrtov različnih tipov hiš. Inštitut ima sedaj hkrati z načrti iz prve serije skupno 86 načrtov za pritlične, enonadstropne in nadstropne hiše.

Medtem ko so v prvi seriji posvetili pozornost samo pritličnim in enonadstropnim hišam z enim stanovanjem, so pri izdelavi načrtov druge serije upoštevali tudi hiše z dvema, štirimi, petimi in več stanovanji. Posebno pozornost so posvetili tako imenovanim vrstnim hišam. Neka analiza je pokazala, da se zmanjšajo stroški z gradnjo hiš v vrsti za 48 odstotkov. Taka graditev je razen tega ugodna tudi s komunalnega vidika, ker omogoča združitev več oseb zaradi zidanja hiš. Vrstne hiše so primernejše za večja naselja, mestno okolico itd.

Načrti so bili izdelani za gradbeni material, ki ga najbolj uporabljamo. To pomeni, da načrti niso prilagojeni standardiziranim in tipiziranim prvinam. To pojasnjujejo z nerazvitostjo industrije gradbenega materiala in dejstvom, da je pri nas delež tipiziranih prvin v gradbeništvu še vedno neznamenit.

Tipizirani načrti imajo še nekatere pomembne prednosti: mogoče jih je dobiti hitro in kakor smo želeli, cenejši so. Vsa procedura v zvezi z nabavo načrta se izčrpa z njihovo izbiro in naročilom. Ekonomski inštitut je izdal te dni pregled tipiziranih načrtov za manjše stanovanjske hiše. Ta pregled vsebuje 59 načrtov za pritlične in enonadstropne hiše (samostojne, dvojne, vrstne) z enim stanovanjem, šest načrtov enonadstropnih hiš (samostojnih) z dvema stanovanjema in 21 načrtov za enonadstropne in nadstropne hiše (samostojne, vrstne) s štirimi in več stanovanji. Pregled navaja tudi orientacijsko vrednost hiše po beograjskih cenah

za gradbeni material iz l. 1952 za prvo serijo in iz l. 1956 za drugo serijo. Kupec najde v tej knjigi razen tega tudi primerjalni pregled najvažnejših podatkov za pritlične in nadstropne hiše (stroški za zidanje vseh upoštevanih tipov hiš — posebej za gradbeno in obrtna dela, za napeljavo električnih instalacij, vodovoda in kanalizacije, zatekanje za potrebne količine temeljnega gradbenega materiala za zidanje hiše: opeke, apna, peska, betonskega železa in drugega).

Vsak načrt je posebej označen. Kupec izbere tip hiše, ki jo želi zgraditi in hkrati elaborat tipiziranega načrta. V roku nekaj dni dobi za ceno 10,5 do 30 tisoč din (kar je odvisno od tipa hiše) komplet treh kopij elaborata z načrtom. Vse načrte je pregledala komisija za revizijo načrtov LR Srbije, če pa bi jih na željo investitorja ali zaradi prilagoditve terenu, na katerem bo hiša stala, v znatnejši meri spreminjali, je treba za take spremembe pristojne organe lokalne revizijske komisije prositi za odobritev. Razumljivo

je, da mora investitor v skladu z veljavnimi predpisi dobiti od pristojnih gradbenih organov gradbeno dovoljenje.

Načrti za posamezne tipe hiš omogočajo alternativne rešitve. Vzemimo na primer tip 023-1 pritlične samostojne hiše z dvema dvosobnima stanovanjema. Če moramo hišo zidati brez vodovoda in kanalizacije, omogoča načrt, da lahko v tem primeru prostor, ki je določen za kopalnico, uporabimo za shrambo ali prostor za pranje in umivanje, tako da je mogoče kopalnico urediti kasneje po napeljavi vodovoda in kanalizacije. V kuhinji je v načrtu niša za kuhanje, ki jo je mogoče ločiti z zaveso in je tako mogoče kuhinjo uporabljati tudi kot dnevno sobo.

Ekonomski inštitut pričakuje, da bo z izdelano novo serijo tipiziranih načrtov za majhne stanovanjske hiše v veliki meri pomagal ljudskim odborom, ustanovam, gospodarskim in družbenim organizacijam kakor tudi državljanom, ki želijo hitro priti do tipiziranih načrtov za raznovrstne stanovanjske hiše. P. Dajč

DELO LABORATORIJA ZA VARJENJE IN DEFLEKTOSKOPIJO ŠTIRI MILIJARDE PRIHRANKOV

Pred tremi leti je sarajevsko podjetje »Elektroprojekt« ustanovilo laboratorij za varjenje in deflektoskopijo. Za delo laboratorija so kupili najsodobnejšo opremo. Po usposobitvi mu je bila poverjena prva večja naloga — kontrola zavarjenih spojev v termoelektrarni Čatići. Rezultat raziskovanja je bil za tuje in domače varilce porazen — 700 zavarjenih cevi so morali izsekati in ponovno zavariti. Od takrat je laboratorij, ki deluje sedaj kot popolnoma samostojen obrat v okviru podjetja »Elektroprojekt«, sodeloval pri kontroli zavaritev v vseh republikah razen v Sloveniji. Zvezna komisija za jedrsko energijo ga je razglasila za enega izmed štirih centrov za uporabljanje izotopov v industriji in mu je v l. 1957 pomagala, da si je kupil novo opremo in organiziral poljujoči center za nujno pomoč gospodarskim organizacijam po vsej državi. Inšpekcija parnih kotlov izvršnega sveta Bosne in Hercegovine ga je pooblastila, da kot edini v republiki izdaja varilec ateste.

Laboratorij za varjenje in kontrolo zavarjenih spojev dela edini v Bosni in Hercegovini z izotopi — radioaktivnimi preparati. Ta laboratorij ima štiri radioaktivne preparate in to: kobalt — Co 60, cesij — Cs 137 in dva kosa iridija — Ir 192. Nadalje ima dve ultrazvočni aparaturi za raziskovanje materiala, kovin, varilnih strojev, odlitkov in za merjenje debeline materiala z natančnostjo 1/10 mm. Ima tudi štiri gibljive magnetoflukse, naprave za metalografska raziskovanja, aparate za raziskovanje lastnosti materiala, nato specialno opremljene delavnice za učenje varilcev kakor tudi številne pomožne delavnice in kontrolne naprave.

Aktivnost tega laboratorija kot centra za uporabo izotopov v industriji je mogoče ugotoviti iz podatkov, po katerih je samo v l. 1957 napravil z izotopi 3.067 posnetkov, kar je več kakor trikrat več kot vsi trije drugi centri v Jugoslaviji skupaj. Razen konkretnih uslug industriji sodeluje ta laboratorij tudi pri usposabljanju podobnih oddelkov pri drugih pod-

jetjih v državi, ki prav tako potrebujejo sodobno kontrolo z radioaktivnimi izotopi. Prav sedaj izdelujejo strokovnjaki načrt modernega laboratorija za deflektoskopijo za Trepčo, a »Braitvuc« v Travniku so poslali navodila, kaj mora to podjetje kupiti, da bi organiziralo podoben obrat. Rafinerija nafte v Bosanskem Brodu in podjetje »Tito« v Beogradu, zatem Tovarna parnih kotlov v Zagrebu pošiljajo svoje strokovnjake v laboratorij »Elektroprojekta«, da se v njem priučijo dela z izotopi.

Na stotine opravljenih kontrol in statistični podatki, ki jih ima ta laboratorij, kažejo, da je približno 35 odstotkov zavarjenih delov defektnih. Njihovo sekiranje podaljšuje rok izkoriščanja zmogljivosti in povzroča stroške zaradi novega varjenja, s čimer nastaja za gospodarstvo neocenljiva škoda. V rafineriji nafte v Bosanskem Brodu so varile tuje tvrdke, a kontrola, ki je prišla prepoznati, je ugotovila, da je treba pri nekaterih vodih visoke napetosti stodstotno izsekati nastale okvare. Hidroelektrarna v Jajcu, ki so ji varjenje opravile tuje in ena domača tvrdka, je zakasnila s prošnjo po uslugah laboratorija in je tako bilo, ko se je kontrola začela, 20 odstotkov del končanih defektno. V elektrolizi cinka v Šabcu so odklonili po opravljenem delu 35 odstotkov zavaritev, na sušilnici Vreoci pa celo 70 odstotkov. Usluge tega laboratorija za deflektoskopijo je izkoristilo, najpogostejše z zamudo, na desetine drugih velikih podjetij v državi, s čimer so po ocenitvi strokovnjakov v laboratoriju prihranili gospodarstvu približno 4 milijarde din. Ti prihranki bi bili mnogo večji, če bi se bila podjetja pravočasno zavarovala s kontrolo zavaritev, kar najbolje dokazuje primer pri graditvi Tovarne celuloze v Banja Luki. Njegov investitor je organiziral kontrolo hkrati z začetkom del in tako so bila prvič v naši praksi varilna dela opravljena zadovoljivo.

I. B.